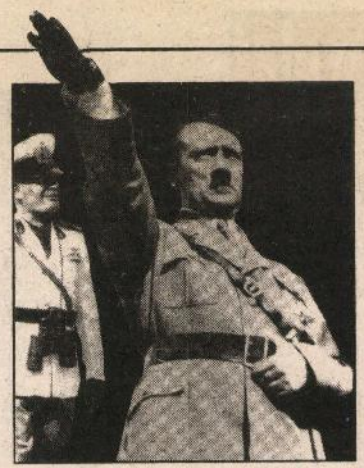

Fuhrerên
KT'ê pîr in;
Almanya
li Fuhrerekî
digere

Nîhat Dirêj

Rûpel 12

Çapemeniya Tirk: Berdevka faşîzmê

● Çapemeniya Tirk roj bi roj ji nîrxên mirovahiyê û ji rûmeta çapemeniyê dûr dikeve. Ji xeynî rojnameya Gündem'ê, Aydınlik'ê û çend muxabîrên rojnameyên din jî ne tê de, hemû muxabîr, nivîskar û berpirsiyarên rojnameyên rojane û kanalên televizyonê ji berdevkiya generalan pêştir tiştekî din nakin. Çapemenî bi nivîs û nûçeyên xwe, ronahîkirina raya giştî li aliyekî, mejiyê mirovan li hev dixê û bi metodên psikolojîk rê li ber pêşveçûnên tevgerên azadî û demokrasiyê digire û ji rayedarên dewletê zêdetir, dewletê ji dil û can diparêze.

● Rojname û TV'ên Tirk bi taybetî dijîminiya xwe ya li hember gelê Kurd her diçe zêdetir dikin da ku bikevin çavên general û dewlemendan, ji wan xelatan bistînin. Di şûna ku muxabîran bişînin Kurdistanê û li wir rastiya bûyeran hîn bibin û binivîsin, di navendên xwe de agahiyên li ser Kurdistanê ji MÎT û berpirsiyarên leşkerî distînin û li gor dilê wan dinivîsin. Ji brîfînga ku meha çûyî Serleşkerê Artêşa Tirk Doğan Güreş da çapemeniyê û vir ve çapemeniyê hîn dostaniya xwe bi serdestan re, dijberiya xwe jî li hember gelê Kurd zêdetir kir.

Rûpel 8

Berpirsiyarên çapemeniya Tirk ji xeynî berdevkiya rayedarên dewleta Tirk a dagirker, gelek caran di kokteylên ku ji aliyê dewlemendan ve tên ferîpkirin de tên cem hev û li ser planên xurtkirina Artêşa Tirk û vemirandina tevgerên demokrasi û azadiyê dişexilîn. Di wêneyê jor de ji berpirsiyarên çapemeniya Tirk Altan Öymen, Günerî Civaoglu û Emîn Çölaşan xuya dikin.

Navenda Nûçeyan- Peymana Lozanê ya ku di 24'ê Tîrmeha 1923'an de, di navbera welatên hevalbend û Tirkiyê de hatibû îmzekirin û rewşa hindikahiyên li Tirkiyê, tixûbên Tirkiyê û bikaranîna tengavên wê kifş kiribû, di konferansa ku, rêxistinên Kurd, Delegasyona Konseya Ewropayê, rêxistinên mafên mirovan û Komeleya Dostên Kurd ên li Swîsreyê beşdar bûbûn de, "nelê" hate îlankirin. Di dawîya konferansê de danezanek (deklerasyon) ji 15 madeyan bi yek dengê hate pejirandin.

Di danezanê de ji bo biryarên di konferansê de derbasî jiyane bibin, avakirina Komîsyona Destekirin û Parastina Mafên Gelê Kurd di qada navneteweyî de, hate îlankirin. Di danezanê de hate talepkirin ku, divê ev komîsyon bi armanca xebatên xwe yê parastina mafên neteweyî û însanî yê gelê Kurd di çarçoveya hiqûq û diplomasiya navneteweyî de bidomîne, li bajarê Lozanê bê navendîkin. Ji bo vê yekê jî, amadekariya komîsyon, rêzname û projeyan didomin.

Li aliyê din, di deklarasyonê de, welatên ku peymana Lozanê îmze kirine hatin protestokirin. Neteweyên Yekbûyî jî, ji ber helwesta wê ya newekhev ku mafên Kurdan ên neteweyî nas nake û ji bo aştîyê nalive hate protestokirin.

Serê sibeha ku, dê konferans li dar bikeve, ji çar aliyên Ewropayê Kurd, li kolanên bajarê Lozanê meşîyan û peymana Lozanê protesto kirin.

Serokê Belediya Lozanê Yvette Jaggi, hê ku meş didomiya ji bo çapemeniyê civînek li dar xist û beyanek da çapemeniyê. Yvette Jaggi di beyana xwe de da kifşkirin ku, bi nebaşiyên ve peymanê yê li ser gelê Kurd dizanin, lê nabe ku bajarê Lozanê ji ber ev peyman li wir hatiye îmzekirin

Peymana Lozanê nelê ye

bê sêdarkirin. Yvette Jaggi axaftina xwe wiha domand: "Welatên ku Kurdistanê parve kirine, bi zanebûn tevger kirine. Di wê demê de gelê Kurd, li ber çavên dinyayê hate parçekirin û bi tunebûna ji rûyê dinyayê rû bi rû ma. Di dema îmzekirina peymanê de, nûnerê Swîsreyê, yê ku beşdarî

ferans di bin serokatiya endamê Rojnamevanên Sînornenas Alaîn Millard de dest pê kir. Mebûsê Partiya Sosyalîst a Swîsreyê û endamê Delegasyona Konseya Ewropayê Victor Ruffy, rojnamevan-nivîskar Chrîstiane Maure, Serokê Yekîtiya Hiqûqvanên Kurd Î.Şerif Vanli, Serokê Komele-

Li gor Millard, Kurd bi têkoşîna xwe ya ji mêj ve, vê çarenûsiya xwe ya xerab vegevandine.

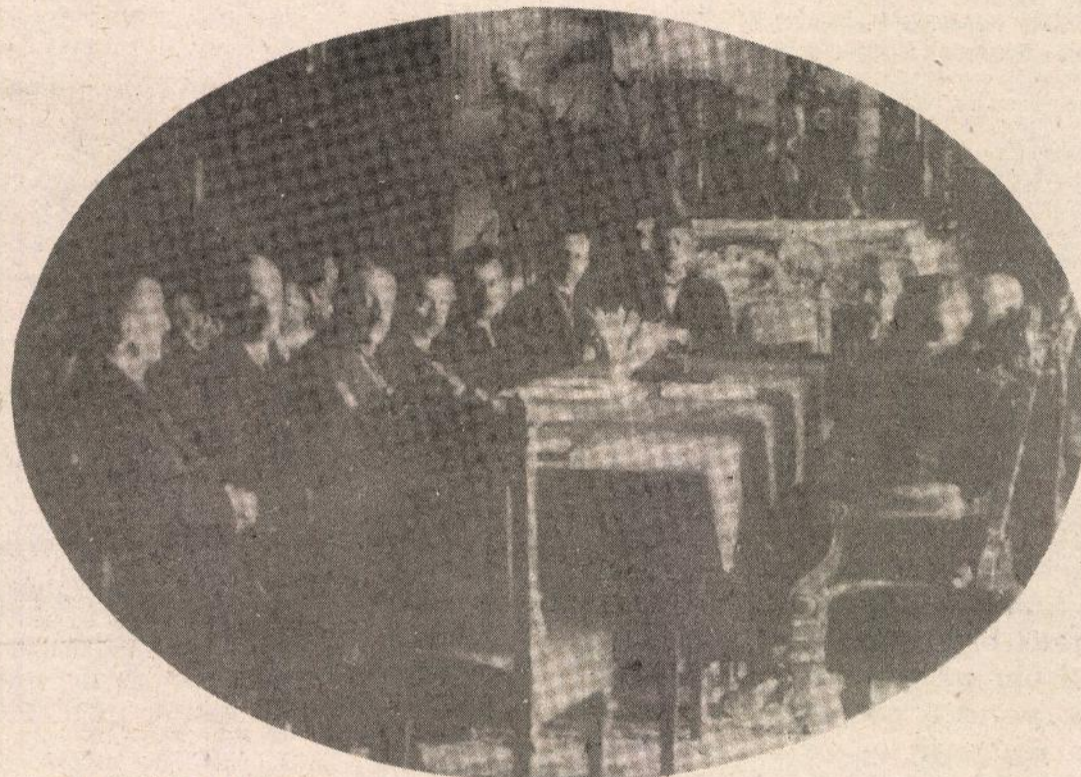
Piştî Millard, Mebûsê SP'ya Swîsreyê û endamê Delegasyona Konseya Ewropayê Victor Puffy axaftinek kir û xuyand ku pirsgirêka Kurdî, ne pirsgirêkeke hundirîn e dew-

Tirkiyê, piştî Konferansa Pirsgirêka Kurdî ya Navneteweyî, demokrasiya li Tirkiyê û Pirsgirêkên Hindikahiyên bê kifşkirin.

Serokê Komeleya Mafên Mirovan a Diyarbekir Sedat Aslantaş, Mustafa Kemal Atatürk, bi xapandina Kurdan sêdarkir û rewşa wê demê berbiçav kir. Sedat Aslantaş, axaftina xwe wiha domand: "Polîtîkaya înkariyê yê ku ji 70 salî ve tê meşandin, êdî îflas kiriye. Li derve tê gotin ku, li Tirkiyê leşker bi gotina siyasîyan nakin. Ev ne rast e. Serê hemûyan yek e, lê kincên wan cihê ne. Niha li Kurdistanê, bi hezaran gerîla û milîs şer dikin. Bi hezaran kes di vî riyê de mirin. Êdî dewlet tola xwe ji sivilan hildide. Statuya ku di Lozanê de hatibû kifşkirin, îro di pratîkê de parçe bûye. Niha dixwazin, rojnameya Özgür Gündemê ku çav û guhê xelkê ye bigirin.

Li ser navê ERNK, KAWA, PDK-Îran, PSK û YNK'ê jî axaftin hatin kirin û nûnerên van rêxistinên rexne li peymana Lozanê girtin. Li ser navê ERNK'ê Alî Sapan wiha axivî: "PKK bi şerrawastina xwe ya ku di 20'ê Adarê de îlan kiribû, niyetpakiya xwe nîşan da. Em ne evîndarê şer in. Lê ji bo em bigihên hedefên xwe yê polîtîk, mecbûr in şerê xwe bidomînin. Ji bo çareserîya vî pirsê, divê mafê çarenûsiya gelê Kurd a bi destê xwe, bê nasîn. Emê ji bo bigihên vî armancê, bi piştgiriya gelê xwe, di hemû riyên meşrû de têkoşîna xwe bidomînin."

Konferans, bi danezaneke ji 15 madeyan pêk hatî qediya. Madeyên danezanê bi giştî li ser protestokirina dewletên dagirker, bangên ji Neteweyên Yekbûyî (NY) re û piştgiriya xebatên yekîtiya hêzên Kurd hatine avakirin. Li aliyê din, naskirina Dewleta Federe ya Kurd ji dewletên cihanê tê daxwazkirin.

Nûnerên dewletên ku Peymana Lozanê îmze kiribûn di wêne de bi hev re tînin. 24 Tîrmeh 1923, Lozan, Swîsre

konferansa Lozanê bûbû, pesnê biryarên Lozanê dabû. Lê dibe ku ev ji safbûna wî, an jî, ji nezaniya wî ya encama vî peymanê ya li ser gelê Kurd be. Lê di pêvajoya îro de, ji jana ku gelê Kurd kişandiyê derketiye holê ku, ev peyman rûreşîya dinyayê ye."

Konferansa li Lozanê, di salvegera 70 saliya vî peymanê de pêk hat. Ji gelek hêlan, hejmarek zêde mirov beşdarî konferansê bûn. Kon-

feransa Mirovan ê Diyarbekir û Cîgirê Serokê Giştî Sedat Aslantaş, li ser navê ERNK'ê Alî Sapan û ji rêxistinên hemû parçeyên Kurdistanê axivkar beşdarî konferansê bûbûn.

Ji Yekîtiya Rojnamevanên Sînornenas Alaîn Millard, peymana Lozanê ji bo Kurdan mîna bextreşiyek (bêsiûdiyek) herî nebaş nixand û piştgiriya têkoşîna rizgariya neteweya Kurdistanê wek deyndariyeke mirovahiyê pêşkêş kir.

letên ku Kurdistanê parve kirine ye. Lê divê ne Konseya Ewropayê, Neteweyên Yekbûyî li vî pirsgirêkê xwedî derkevin. Puffy axaftina xwe wiha domand: "Divê Tirkiyê rûmetê bide mafên mirovan. Divê îşkenceyên ku li ser gelê Kurd tînin meşandin rawestînin û Tirkiyê li gor peymanên navneteweyî ku wê-bi xwe jî îmze kiriyê bilive."

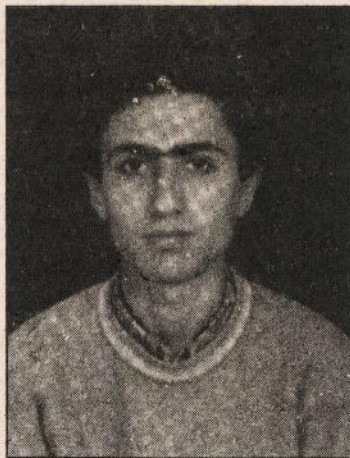
Victor Puffy xuyand ku, dê tewra Ewropayê ya li hember

Nûçeyanê Gündemê revandin

Navenda Nûçeyan-Nûçeyanê Özgür Gündemê yê Bilîsê Ferhat Tepe ji aliyê polîsên sivil ve hate revandin. Piştî revandina Ferhat Tepe, mirovek bi telefonê li malbata wî geriya û bûyerê li ser navê "Yekîneya Osmanî-Tirk a Tolhildanê" girte ser xwe. Ev rêxistin, mîna rêxistinê kontr-gerîla ji demê ve ye li herêmê tê zanîn. Bavê Ferhat Tepe, serokê DEP'a Bilîsê Îshak Tepe, da xuyan ku ew dengê di telefonê de pîrr dişibe yê qumandarê Tûgaya Tetwanê Korkmaz Tağma û berpirsiyarê vî revandinê ew bi xwe ye.

Berpirsiyarê Giştî yê rojnameya Özgür Gündemê Gurbetelli Ersöz, li ser revandina Ferhat Tepe li Emniyeta Bilîsê geriya, lê tu encam negirt. Emniyeta Bilîsê gote ku, mirovek wiha di binçav de nî e û nizanin kê ev bûyer pêk aniyê.

Li aliyê din, pest û pêkutiyên li ser Özgür Gündemê jî didomin. Piştî girtina Berpirsiyarê Navenda Nûçeyan Ahmet Akkaya û Berpirsiyarê Nivîsaran Şeyh Dawud Karadağ, Nûnerê rojnameyê yê Samsûnê Mehmet Yazici jî hate girtin. Mehmet Yazici di beyanên emniyetê

Ferhat Tepe

de û çapemeniya Tirk de mîna endamê "rêxistina terorê" hate pêşkêşkirin.

Yekgirtin tevî PDK'ê bû

Navenda Nûçeyan- Di navbera partiyên Yekgirtin û PDK'ê de, peymana yekbûnê hate îmzekirin. Peyman li bajarê Selahaddin, ji aliyê serokê PDK'ê Mesut Berzanî û Serokê Yekgirtinê Samî Abdurahman ve hate îmzekirin. Xebatên yekîtiya herdu partiyên, ji demê ve didomiyan.

Li ser peymana yekîtiya herdu partiyên, Serokê PDK'ê Mesut Berzanî daxuyaniyek da û vî yekîtiyê mîna destpêka demê dîrokî nixand. Li gor vî peymanê navê PDK'ê hate guhertin û bû PDK-(Yekgirtin).

Partiya Yekgirtinê di Tebaxa 1992'yan de bi Yekîtiya Partiya Sosyalîst a Kurdistanê Iraçê, Partiya Gel a Demokratîk a Kurdistanê, Partiya Sosyalîst a Kurdistanê (PASOK) hatibû avakirin. Yekgirtin ji destpêka vî salê ve ji bo tevî PDK'ê bibe, di nava xwe de guftûgoyan dikir. Ji partiyên ku Yekgirtinê ava kiribûn, PASOK jî partiyê veqetiyabû û tevî YNK'ê bûbû. Serokê PASOK'ê Resûl Mamed tevî hêza xwe niha di nava YNK'ê de ye.

Dê Kongreya PDK'ê ya mezin di 16'ê Tebaxê de pêk were.

Lêgerînek li ser rewşa helbest û helbestvan li Kurdistanê

Zahîr Kayan

Îro li Kurdistanê şer û cengeke dijwar didome, her wiha li gorî vê rewşê di nava jiyana gel de jî bi çand û wêjeya biyanî re şerekî mezin berdeham dike. Çanda gelê Kurd li hember çand û wêjeya kedxwaran tim û car xwe parastîye û ev bûyer dewlemendiya çand û wêjeya Kurd dide xuyakirin. Lê hezar heyf û mixabin gelê Kurd ji ber hinek sedeman di navbera hinek dugelên (dewlet) hov de hatiye parvekirin û hencirandin. Ev bûyer bûye bela serê gelê Kurd, bûye sedema qelsbûn û jarbûna çanda gelêrî û hemdem. Hinek helbestvanên Kurd xwe parastîye, ji bo hinek dewlet û siltanan helbest afirandîne. Ji van kesan yek jê Îdrîs-î Bidlîsî ye û navê berhema wî "Heşt Buhişt" e. Hemû hunerên xwe ji bo neyaran xerc kiriye û bûye serhozanê zordaran. Di nav axa û begên Kurdistanê de tu car yekîtiyeke mezin xwe nedaye der û ev

elamet bûye çoleke koledariyê ya li ser Kurdistanê. Ev bûyer di pirtûka Şerefxan ya bi navê "Şerefname" de xwe beyan dike. Lê wisa jî egîftî û lehengiya beg û axayên Kurdistanê yên jîr jî tê ziman. Em ku Kurdologê mezin û hêja Qanatê Kurdo û pirtûka wî ya bi navê "Tarîxa Edebiyata Kurdî" bidin ber destê xwe û lê mêze bikin emê vê rewşê jî bibînin ku, li hember sîtemkariya Osmaniyan û Farisiyan serekê Kurdan di Kurdistanê de gelek berhemên pişe û mîmariyê dane û Kurdistan kirine cihên çand û medeniyetê. Ev rewş di Seyahatnameya Ewliya Çelebî de jî xwe dide xuyan. Em di pirtûka Qanatê Kurdo de, zanebûn û dîtinên Kurdologê Rûsyayê yê hêja û mezin Aleksandir Jaba hinek tespîten hêja dibînin. Der heqê wêjeya Kurdî ya bi nivîskî de Aleksandir Jaba nimûneyên hêja ji me re anîne ber çavan. Aleksandir Jaba pirtûka xwe ya navê "Recûl de notîces et recîts Kurdes" de, der heqê Elî Herîrî,

Em bala xwe didinê helbestên me hêdî hêdî dikevîne riyeke rast û bi awayekî serbest rewşa civakê û pirsgirêkên wê tînin zimên. Îro têkoşîna gelê Kurdistanê bi giştî li ser piştta gundî û karkeran e, pêwîst e ku nirxandina vê têkoşînê bi helbestên nûjen û hemdem ve bîn bersivandin. Her wiha girîng e ku helbestvanên Kurd çavên xwe li hemû dinyayê vekin û wêje û çanda gelê dinyayê û berhemên wan ên klasîk û nûjen bikolin.

Melayê Cizîrî, Meleyê Batê, Feqiyê Teyran, Ehmedê Xanî, Îsmailê Bazidî, Şerefxan û Mûradxan de melûmatên hêja henin. Em bi tespîten A. Jaba ve dizanin ku, di esra (X) û (XI)'an de wêjeya Kurdî bi nivîskî hebûye û pîrr dewlemend bûye. Bi nîvîsara Elî Herîrî helbestek:

Dîsa ji nû eşqa berê
Pîrr anderûn im atêş e
Zulfa muzeyan enberî
Dawa di gel xala reş e.

Qanatê Kurdo dibêje ku, di vê esrê de (X-XI) bi Kurdî ewqas paqij helbest hatine nivîsandin, lê ev helbestan îro jî hemdem in, bi zimanê Kurdî yê niha ve wekhev in. Ev rewş di zimanê Tirkî û di berhemên wan î di wê esrê de (X-XI) tun in. Tirkîye di esra X. de wek Tirkîyeya niha nîn e. Ev bûyer dewlemendî û kevnaretiya zimanê Kurd dide beyankirin. Ji wê demê ta niha di nav gelê Kurd de gelek helbestvanên hêja derketine û hinek berhemên giranbuha afirandîne û nav û dengê wêje û çanda Kurdî li cihanê xistine. Ji van kesan Pertev Begê Hekarî, Şêx Xalid, Sîyapûş, Osman Sebrî, Cegerxwîn, Kurdî, Şêx Riza Telabanî, Edeb (Mîsbahul Dîwan), Wefayî, Xerîq, Bêhûd, Sebrî, Selam, Salim, Qane Muzher, Ahmet Mixtar, Beg, Pîremêrd, Ebdula Guran, Dildar, Bêkes, Hejar û hwd. Ev helbestvanên han bi pirranî li ser serxwebûn û rizgariya welat helbest afirandîne. Lê di van helbestan de nimûneyên klasîk xwe didin xuyakirin. Her wekî ev helbest bi rê û rêça wêjeya dîwanê ve pêk tên. Di van helbestan de dîsa qafiye û beyît xwe bi quwet didin nîşankirin. Îro jî hinek helbestvanên me yên hemdem bi rê û rêça "Wêjeya

Dîwanê" ve berhemên xwe çap dikin. Helbestvanê mezin yê serhozanê doza welat Cegerxwîn jî helbestên xwe bi beyît û çarekan nivîsî. Lê di helbestên wî de wateyeke hemdem û nûjen jî xwe dide der. Helbestvanekî ciwan Jan Dost jî bi beyîtan helbest dinivîse, berhema wî ya hêja "Kela Dîmdîmê" bi awayekî klasîk û nûjen hatiye afirandin. Abdurrahman Durre jî di dîwana xwe ya bi navê "Evîna Welat" de bi beytan helbest nivîsîne, her wekî di van helbestan de hikmê jiyana hemdem û kevnare xwe dide xuyakirin. Lê îro divê helbestên me bi zeyên serbest bêne bikaranîn. Ger ku em vê pirsgirêkê çareser nekin, cihên me di nav wêje û çanda gelê gerdûnê de, dê qels û jar bimîne. Ev rewş xwe di wêjeya Tirkan de jî dide xuyakirin. Di wêjeya Tirkan de derketina ji bin bandora "Wêjeya Dîwanê" ta salên 1920'an dewam kiriye. Ango vê pirsgirêka klasîk û nûjen heta salên 1929 û 1945 xwe daye parastin. Hinek rexnegir, helbestên nûjen û hemdem yên di bin bandora "Wêjeya Dîwanê" de derketine an bi Ahmet Haşîm û Yahya Kemal ve, an jî bi Nazim Hikmet û Orhan Velî ve didin beyankirin. Lê mirov dikare bibêje ku, derketina ji bin bandora Wêjeya Dîwanê, bi Nazim Hikmet re dest pê kiriye, an jî bi serkeftina Orhan Velî ve hatiye qedandin. Nazim Hikmet li Rûsyayê di rojnameya Îzvestiya'yê de helbestên Mayakovskî dibîne û jê raman û fêhm hildide û helbestên xwe bi awayekî serbest pêk tîne û wêjeya klasîk a kevnare ji holê dide rakirin. Orhan Velî, Oktay Rifat, Melih Cevdet jî şope-

ke nû derxistin holê, ev bûyer rexnegiriyeke mezin li helbestên Nazim jî dikir, her wiha serhozanê vê helbesta nû Orhan Velî bû û navê şopa xwe danîbû "Garîp". Ev helbest hemû xisletên Wêjeya Dîwanê ji holê radikir û rola helbestan dixiste ser têkoşîna proleteriyayê û wêneyeke civakî û sosyolojik jê derdixist. Em wisa ji bo wêjeya Kurdî dixwazin ku helbestên me jî ji bin bandora Wêjeya Dîwanê derkevin û bikevine riyeke nû û nûjen. Carina di rojnameya Welat û di kovara Rewşen de hin helbestên hevlbestvanan tên çapkirin, em bala xwe didinê, ev helbest serbest hatine nivîsîn û ev tiştêkî xweş e. Dixwazim mînakêkî bidim, di rojnameya Welat de helbesteke helbestvanê ciwan "Xamevan" bi navê "Serfirazî" hatibû weşandin ji wê helbestê mînakêk:

Ez duhî li Diyarbekirê Şêx
Seîd bûm
Li Dêrsimê Seyîd Riza
bûm

Li Mehabadê Qazî bûm
Îro jî li zindanên Amedê
Xeyrî me, Kemal im,
Akîf im, Çîçek im...

Em bala xwe didine helbestên me hêdî hêdî dikevîne riyeke rast û bi awayekî serbest rewşa civakê û pirsgirêkên wê tîne ziman. Îro têkoşîna gelê Kurdistanê bi giştî li ser piştta gundî û karkeran e, pêwîst e ku nirxandina vê têkoşînê bi helbestên nûjen û hemdem ve bîn bersivandin. Her wiha girîng e ku helbestvanên Kurd çavên xwe li hemû dinyayê vekin û wêje û çanda gelê dinyayê û berhemên wan ên klasîk û nûjen bikolin.

Çavkanî:

Çağdaş Türk Şiir Antolojisi (Mehmet Fuat-Adam Yayinlari)

Edebiyat Üzerine Düşünceler (T.S. Eliot)

Tarîxa Edebiyata Kurdî (Qanatê Kurdo- Weşanên Roja Nû)

Dîwan Şiirî (Özcan Türk-XIII, XVI yy)

Şerefname (Şerefxan)

Rohat-(Kürdoloji Bilimînin 200 Yillik Geçmiş-1787-1987)

Hîn bêhtir tûj binêr xwarzê! Kê birayê te bi girî vekir? Kê pêlava wî, ji piyê wî derxistibe û ew xwas hiştibe, neyarê te ew e! Wa ye gepek nan di destên wî de maye... Şiyar be! Çavê wî neyarî li wê gepa nanê jî, çawa ku pêlav biriyê wê bixwaze ku nanê wî jî, jê bisfîne. Tu li ber lêkeve kozikê û wan awirên xwe, ta ku ew diz û keleş li derdora we bin, sist meke. Min li te tembî! Ji bîr meke!

Î. Xort

Ebas! Bi xwîna we xaka Kurdistanê hate avdan!

Wiha we xwe avêtin pêşîr û sînga çiyayên Serhedan, Şerefdînê. Ew çiyayên ku ji hezaran salan ve bav û bapîrên me parastine û ew Kurd hiştine, da ku ew çiya li pişt we bisekinin, di tengasiyê de, di şer û cengê de û di zilm û zorê de. Ta ku rojekê gulleyeke sor, xwîn bi laşê te yê nazik û teze de anî xwarê. Ne ku çiyayê Serhedan pîr bûbû. Û li pişt we nesekini. Weke ku xiniz (xayîn) dibêjin! Belê ji ber ku noker û xiniz pîr bûne...

Pismam

Pismam, tiştêkî me yî qenc di destê me de maye ku destê me jê nabe. Ew tişt jî ev e ku, destê me ji çiyayên me nabin. Heger destê me ji wan bûbûya, niha ji mêj ve em Kurd nemabûn. Vêca gava ku li me diqewime em xwe di avêjin per û bextên çiyayên xwe da ku me biparêzin... Da ku em Kurd bimînin.

Pismamê Ebas, bi rahiştina pênuş û xameyê re wêneyê te li ber çavê min diçe û tê, bi gewdeyê têgoşt, dêmên girover, awirên tûj, axaftin û şorên şîrîn.

Pismam, hengî tu bi xwe piştrast bûyî, te heybet û sawa xwe di dilê mirov de çêdikir û çawa yekî wekî te wê ji xwe ne piştrast be.

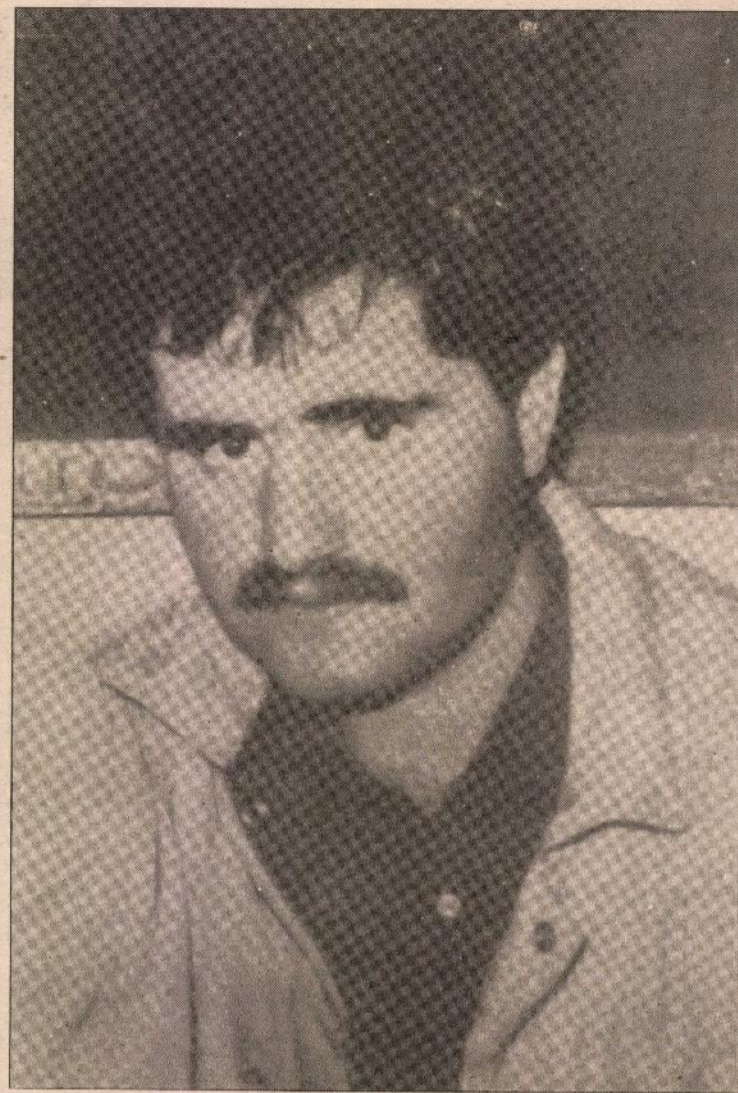
Yekî wekî te ku bi vîn û evîna xwe canê xwe bi gorî xaka welatê xwe dike, ma çî jî vê mezintir heye û kî dikare vê yekê pêk bîne ji bilî mirovên mezintirîn di cihanê de?

Ebas, berî ku tu derbasî çiyayên xemgîn bibî, çend caran te riya xwe bi min dixist wê hengê ez û tu li ser gelek mijarên neteweyî diaxivîn. Çi dema ku tu ji ba min diçûyî, bêhtir te cihê xwe di dilê min de dihişt û bêhtir û bêhtir ez bi te diponijîm. Ta ku carekê min seh kir tu bi hevalên xwe re bi serê çiyayan ketiyî. Da ku hûn hebûna gelê xwe li wan hêlên bilind eşkere bikin û hûn bibêjin, "Em Kurd in... Em Kurd in..."

Wiha we xwe avêtin pêşîr û sînga çiyayên Serhedan, Şerefdînê. Ew çiyayên ku ji hezaran salan ve bav û bapîrên me parastine û ew Kurd hiştine, da ku ew çiya li pişt we bisekinin, di tengasiyê de, di şer û cengê de û di zilm û zorê de. Ta ku rojekê gulleyeke sor, xwîn bi laşê te yê nazik û teze de anî xwarê. Ne ku çiyayê Serhedan pîr bûbû. Û li pişt we nesekini. Weke ku xiniz (xayîn) dibêjin! Belê ji ber ku noker û xiniz pîr bûne...

Ebasê pismam, bi wê birînê re canê te hin bi hin sist bû û gewrika dinyayê li ber çavê te bû mîna rewrewkê. Gelo di wî bîstikê de, di wê bîstika berî mirinê de çî dihat bîra te? Û çî li ber çavên te diçû dihat?

Gelo xwişka te "Xeco" bû ya ku wek te ji çend salan ve xwe li serê çiyayan girtiye, an pismamê te "Ferîd" bû, yê ku daye ser rê û şopa te, an hevalên te bûn ku bêsaloxdan in, em nizanin li ku ne? An dayîka te ya xemgîn bû; an bavê te yê dilovan bû, herdu birayên te yên cewî "Tahir û Ezîz" bûn, xwişka te ya biçûk "Mehabad" bû, an zarokên cînarê te yê ku diwar bi diwar ve û hunermendê bi nav û deng "Mihemed Şexo" bûn... An...

Kerim (Ebas) 1963-1993

Dibêje ku ew tev nebûn, ku di vê bîstikê de, bi tenê tu bi meraq bûy, ku tu xwe bi karwanê şehîdên xaka Kurdistanê bigihîni, da ku mizgîniya xêrê bidî wan û bibêjî, "Bi xwîna me xaka

Kurdistanê hate avdan û va ji nû ve piştî heftê (70) salî xaka Kurdistanê şîr dibe li serê çiyayan û giran li newal û deştan û li bajar û gundan fire fira agirê Newrozê li ba dibe, li ba dibe."

XAÇEPIRS

Amadekar: Rasto Zilanî

Çeperast: 1-Helbestvanekî Tirk ê bi nav û deng. Endamekî Partiya Komunîst a Tirk bû. Tevî partiya xwe di bin bandora kemalîzmê de bû. Pirraniya jiyana wî di zindanê de derbas bû, dû re reviya Sovyetê û li wir mir. Bi helbestên xwe di nava helbestvanên cihanê de jî xwedî cihekî bi rûmet e. Di wêne de tê dîtin 2-Eşq/ Di bin çakêt de tê lixwekirin/ Di notayê de dema seknê 3-Ling, pê/ Roj/ Erdê ku av diçe serê 4-Kinçekî qalind/ Di pirtûkan de beşa naverokê 5-Pirtûkeke Ehmedê Xanî/ Cih/ Kar 6-Di anatomiya jîndaran de hucreyên himî/ Zemîn, ax 7-Kinivîsîna hêza hevkar a leşkerî yê Amerîka û dewletên Rojava 8-Ji bo leşkerên dagirker ên Tirk tê gotin/ Navekî mîran 9-Xwedîmalî 10-Navê rojekê/ Ajotin

Serejêr: 1-Veşarî, sir/ Notayek 2-Sazbûn/ Hêt 3-Striyên gir/ Navê darekê 4-Înad/ Hacet 5-Di Soranî de 'jin'/Cinavkeke îşarkî 6-Umid/ Di edebiyatê de celebekî nivîsînê 7-Di Tirkiya kevin de 'bajar'/ Wesaîre/ Cephe 8-Navekî jinan/ Ewle 9-Kinnivîsîna 'mîlîgram'/ Sembola Îrîdîûmê 10-Di îskanbîlan de 'yek' 11-Nişasta 12-Notayek

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												

BERSIVA XAÇEPIRSA HEFTIYA ÇUYÎ

Çeperast: 1-Yaşar Kemal 2-Eşiret/ İbare 3-Zürin/ Olan 4-Dr/ Şirmar/ Ce 5-Aîle/ Riyad 6-Endaze 7-Ez/ İman 8-Zagon/ Fa 9-İdare 10-Nüner/ Re

Serejêr: 1-Yezdan/ Zan 2-Aşûrî/ Ea 3-Şîr/ Lezgîn 4-Arîşen/ Ode 5-Renî/ Dînar 6-KT/ Rûam 7-Em/ Zafer 8-Mî/ Arena 9-Aborî 10-Lal 11-Raca 12-Sened

QERTA ABONETIYÊ

Ji kerema xwe re ji hejmara ..... pê ve min bikin aboneyê rojnameya Welat

Nav:

Paşnav:

Navnîşan:

Bedelê abonetiye razînin:

Li derve: Y. Serhat Bucak

İş Bankası Cağaloğlu Şub.

Döviz tevdiat Hesap No: 3113617

Li Tirkîyê: 385393

Ji kerema xwe re vî cihî dagirin û tevî kopîyeke pelê razandina bedelê abonetiye bişînin.

Navnîşana Welat: Başmusahip Sok. Talas

Han 16 Kat:3 No:301 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: 513.34 33 Fax (Tel): 511 50 07

Mercên abonetiye:

	Li hundir	Li derve
3 meh	60.000	30 DM
6 meh	120.000	60 DM
12 meh	240.000	120 DM

Xanimê!... Xanimê, keça Simko, kurê Mîrze Beg. Mîrze Beg; mirovekî navdar bû. Mal û malbata wî di zemanê xwe de dewlemend bû. Li mintîqa Omeriyan ew bi navê Berzan dihat nasîn. Bi dil û malê xwe ve, bi Berzanî re bû. Di nava civata xwe de nedihîşt ku, kes dev biavêje Berzanî. Berzanî ji bo Mîrze Beg, baz bû, pehlewana bû, bi tac û teylesan ewliyakî Xwedda bû. Li serê çiyana bû. Mafê Kurd û Kurdistanê diparast.

Wext û zeman derbas bûn. Di sala 1975'an de, şerê Kurdistanê Başûr hat sekandin. Bi biryara Cezaîr, bi destên çar dijminên kevneperest, êrîşa çekdarî felîşî. Gava ku hereket felîşî; Berzanî lê xist çû Amerîkayê. Li vir çavên xwe girtin. Bav Mele Mistefa Berzanî çû, law Mesut Berzanî rabû.

Ûn Berzanî, Telabanî peşmerge bûn. Ûn Partiya Karkerên Kurdistanê gerîla bûn. Xanim di meraqa wan gerîlayan de bû. Digot: "Gelo ew çî mirov in!.. Xwezîka min carekê ew bidîta... Xwezîka min carekê çav bida çavê wan..." Xanimê gerîla nedîtibûn. Şev û roj her tim bi Xanimê re bûn. Xanimê qîzeke xwendevan bû. Li ser wan, rojname, kovar û pirtûk dixwendin. Gerîla, li ber çavên Xanimê hîn jî mezin dibûn.

Rojek ji rojên salê; gerîla hatin bajarê wan. Êrîşeke dijwar birin ser leşkerên Tirkan.... Li qereqolên wan xistin. Malên polîsan bombe kirin. Mîna birûskê kişiyên. Xanimê bi tenê li derve bû. Dixwest ku wan hîn nêzîktir bibîne. Gerîlayek ji gerîlayan birîndar bû. Xwe ji ser dîwar avêt. Ket hewşa mala Xanimê. Xanimê, ji derve dihat.

Evîna Xanimê

Gerîla li erdê çeka xwe rast kir;

- Xwe tev mede!...

Nêrî ku qîzek e. Xwîn ji canê wê diherikî. Ji ser hişê xwe çû. Xanimê baz da. Serê gerîla rakir. Bi destê wî girt. Hîna li heyatê bû. Gerîla li piştê xwe kir. Bire bodromê. Xanimê, der û dora xwe baş zanibû. Gerîla bi cih kir, çû derman anîn ji hundir. Zar û zêç, hemû ketibûn odeyekê. Xanimê, birîna gerîla cebirand.

Çend roj wiha derbas bû. Leşkerên Tirkan, êrîşeke me-

zin birin bi aliyên çiyana ve. Li nava bajêr, li çend mala gerîyan. Carekê jî hatin mala Xanimê. Xanimê fend li wan kir. Pîrika xwe anîbû bodromê. Gerîla di nav nivîne pîrika wê de bû. Xanimê çû bi ser leşkeran ve:

- Hûn şerm nakin ku rehet pîrika min a reben xera dikin!...

Leşker, rev bi rev vegeyan. Pîrika Xanimê, destê xwe li ser serên gerîla gerand:

- Rabe kurê min, rabe şêrê min.... Leşkerê Romê çû...

Xanimê kenîya. Li gerîla nêrî. Gerîla jî kenîya. Destê xwe avête çeka xwe.

- Êdî bes e!.... Îşev diçim... Xanimê, dengê xwe nekîr. Pîrika wê:

- Na kurê min na!.... Hîna birînen te baş nebûne...

- Ez xwe bigihînim hevalên xwe tiştêkî min namîne... Niha min mirî dizanin, divê ez wan ji xwe haydar bikim.

Gerîla, gihîşt hevalên xwe. Lê belê nizanibû ku, Xanim li şopa wî dimeşe. Gava, gerîla xwe gihîştand hevalên xwe;

Xanimê jî deng da!

- Hevalino.... Gerîlanoo... Ez jî hatim!....

Serdarê gerîla, sekinî:

- Tu kî yî, çawa hatî vir?

Gerîla, bi hev re kenîyan û dengê xwe rakirin....

- Xanimê.... Xanimê êrîşî ser gerîla kir, destê xwe avêt kevîran.

- Hûn çima dikenin? Ezê bi van kevîran serê we bişkînim... Nerevin.... Nerevin!...

Gerîlayê birîndar, rewşa xwe û ya Xanimê diyar kir!.... Serdarê gerîla, bi dilxweşî kenîya:

- Tu qîzeke wiha jî î ha-a...

- Li gorî xwe me!...

- Xanimê, rewşa me pîrr zor e. Tu dê debar bikî? Tu qîzeke bajarî yî.

- Biceribîn!.... Fersendê bidine min. Min pîrr nivîs der heqê we de xwendine.

- Mesela.... Navê pirtûkekê bibêje.

- Ez ji kur zanim navê wan bibêjim... Hemû bi Tirkî bûn.

- Bi Tirkî bibêje.

- Kadin û Aîle Sorunu. (Pirsgirêka malbatê û jinê)

- Ma ew çî ye? Herkesî ew xwendiyê!... Ji çekan re çawan î?

Xanimê li dora xwe nêrî. Ji destê gerîlayekî stand; û nîşan girt. Serdarê gerîla:

- Temam... Bernede... Me te qebûl kir. Tu dîn î, tu har î...

Xanimê, dengê xwe bilind kir:

- Ez ne dîn im, ne jî har im. Ez evîndarê gerîla bûm. Min gerîla dîtin. Evîn û bengîna min hîn zêdetir bû. Ezê bibim gerîla. Ezê bibim Xanimê serê çiyana... Nebim pe-pûka bajarana...

Şükrü Gülmüş

Gurê Boz

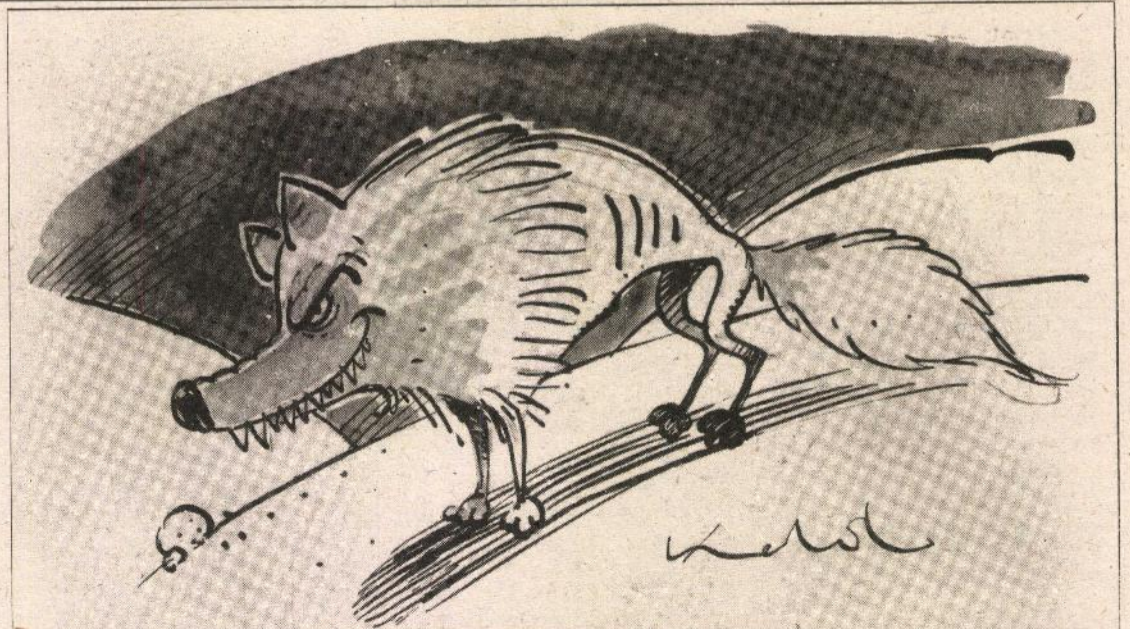
Dema biharê bû, zevî û banî tev hêşîn bûbûn, bihara rengîn li her derî şax û kok dabû. Komek şivan kerîyeke pez di deştê de diçerandin. Jiyê wan pîrr bi şayî derbas dibû. Lê derd û kuleke wan hebû ew jî Gurê Boz bû. Gurê Boz her şev êrîşê pezê wan dikir û yek ji pezên wan ji xwe re dibir û dixwar.

Tivinga wan hebû, gopalê wan hebû lê nikaribûn tiştêkî li hemberî Gurê Boz bikin.

Rojek ji rojan, berî êvarê, serê şivanan hevalên xwe tev kom kir û ji wan re got: "Lawên min, ev tişt şerm e. Her şev gur pezê me dixwe,

divê em tiştêkî bikin. Ji ber vê yekê em îşev ranezên, pawantî (nobedarî) li pezê xwe bikin." Roj çû ava, bû şev, şivan ketin govendê, bilûrvanê wan bilûra xwe deranî û li bilûra xwe xist. Yek ji koma şivanan ku pawantî li kerîyê pez dikir, ji nişka ve tiştêkî pîrr xerîb dît û li cihê xwe şaş ma. Li aliyekî kerîyê pezê wan, li aliyê din Gurê Boz li gel dengê bilûra bilûrvan sema dike û ew jî govendê digire.

Lawê şivan hêdî hêdî ber bi Gurê Boz ve çû, bi dizî ve kulavê xwe avête ser piştê gur û ew girt. Piştî hengê deng li hevalên xwe kir, şiv-

van tev kom bûn û bi gopalan welgeran (lêdan) Gurê Boz. Dilê şivanan bi girtina Gurê Boz zehf şa bû, wê

şevê heta sibehê bi şahî û bi çepik borandin. Serê sibehê zû gur şandin baxçeyê heywanan. Êdî bila Gurê Boz li

wê derê bi şev û roj govendê bigire lê tu carî din pezê xelkê nedize.

Niwa Hebîb

Asûrî: Xwediyekek ji yê Mezopotamyayê

Seyî Çiya

Dîroka Asûriyan li Mezopotamyayê, 4000 sal Berî Zayîna Îsa (B.Z) dest pê dike. Li Mezopotamyayê di nava tixûbên Akad, Sumer, Babil û Asûrê de jiyana e û jêzaya van şaristaniyan yek e. Hemû ji nîjada Semîtîk in.

Hikumdariya wan a yekemîn li Sumêrê dest pê dike û gav bi gav li hemû Mezopotamyayê belav dibe.

Hikumdariya wan piştî Sumerê, li sîteya Akad, Babil û Asûr dom dike. Çand û şaristaniya van gelan hemû yek bû. Gelên van sîteyan hemû zarokên Mezopotamyayê û Asûrî bûne. Şaristaniya bi navê Asûr, ji hemûyan zêdetir ajotiye.

Babil, di sala (B.Z) 539'an de, bi êrîşa Persiyan xera bûye. Piştî vê dîrokê her çiqas, car bi caran serhildanên Asûriyan çêdibin jî, bi ser nakevin û ji bo wan, rojên bindestiyê dest pê dikin.

LÎSTIKÊN BÎZANS Û BELAVBÛNA ASÛRIYAN

Îskenderê Mezin (B.Z) di sala 333'yan de Mezopotamaya Jorîn ji Persiyan distîne. Heta wê demê, ev gel bi navê **"Asûrî"** tê naskirin. Lê, di alfabeya Yewnaniyan de tîpa "ş" tune. Ji ber vê yekê, piştî wê demê wek "Asûrî" tîna binavkirin. Ev nav jî, di pêvajoyê de pêşî dibe **"Asûriyan"**, dawî bi şekî **"Suryani"** diguhere. Di zimanê nivîsandina wan de, he ta niha jî Suryanî, bi navê "E-soryoye" tîna binavkirin.

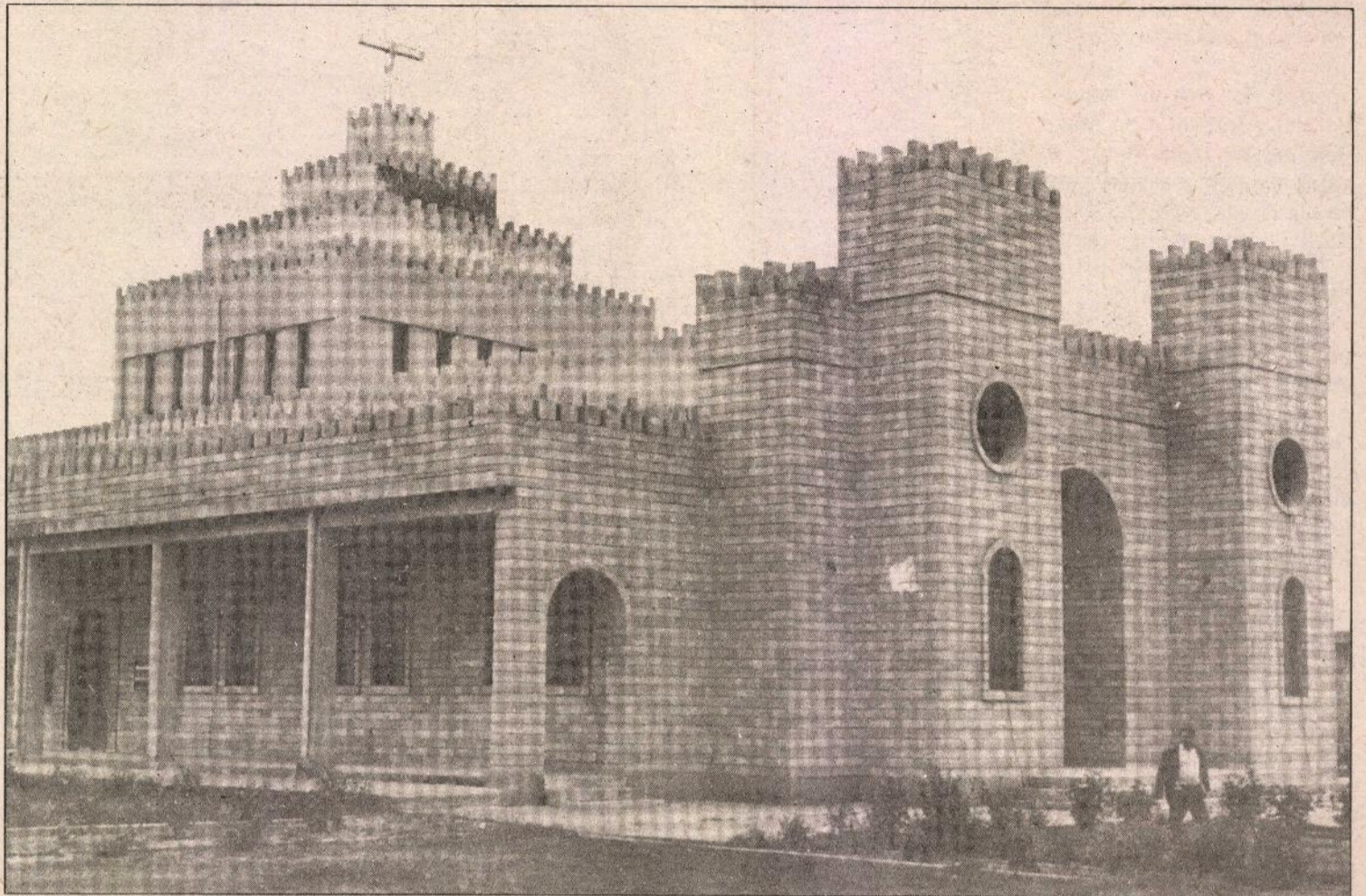
Piştî ku Îsa derdikeve dika dîrokê, Asûrî ku di bin hikumdariya Roma û Persiyan de bûn, ola filehîtiyê dipejirînin.

Asûriyên Mezopotamaya Jêrîn û Jorîn hemû, piştî pejirandina filehîtiyê, navê dêra xwe datînin 'Dêra Suryanî'.

Pir bi ser ve naçe, Împaratoriya Romayê ji yekîtiya olî ya Asûriyan agahdar dibe. Ew, ji vê yekîtiyê ne xweş in. Li gor wan, ev yekîtiya olî, di pêş de wê kare yekîtiya neteweyî jî a va bike û bibe sebebê veqetandina Asûriyan ji Împaratoriye. Dêra Asûriyan jî, li hember Papatîyê berfireh dibû û ji Bizansiyan cuda, rêxistina xwe ava dikir.

Di rastiye de Asûrî bi armanca yekîtiya neteweyî li dora Dêra Asûrî bûbûne yek.

Piştî ku Împaratoriya Ro-

Di wêneyê de Dêra Saint Josephê tê dîtin.

mayê ola filehiyê wek ola fermî pejirand, ev jî bo Asûriyan bû siûdeke pirr xerab. Romayê, êdî kedxwariyê bi navê olê dimeşand û meşrûfî dida wê. Ola filehîtiyê, li dijî koletiyê, hinek heqan dida mirovan. Ji ber vê jî di nava gelan de zû belav dibû. Romayê jî bo hikumdariya xwe winda neke, ola Îsa qebûl kir û filehîtiyê kir sistemekî rêzaniyê. Bi vî awayî jî koledariya xwe domand.

Lê, ev ol, di nava hinek gelan de riya yekbûnê vedikir. Romayê, ji bo vê yekîtiyê belav bike, ji cudahiyan mezheb afirandin.

Piştî Zayîne (P.Z) di sala 452'an de Dêra Romayê li Makedonyayê kongreyek li dar xist. Piştî kongreyê, Suryaniyan li 3 mezheban belav dikin. Suryaniyên Rojhilat bi navê **"Nastûrî"**, yê Rojava bi navê **"Yaqûbî"** jî hev tîna veqetandin. Asûriyê ku li dû Bizansan dimeşin jî, bi navê **"Melikî"** tîna binavkirin. Melikî jî di sala 1500'î de bi awayê Ortodoksî û Katolîkî jî hev vediqetin. Lê mirovên herdu beşan jî, hebûna xwe ya neteweyî jî bîr dikin. Marûniyên Lubnanê jî, ji qurmê Melikiyan in. Dêra wan, hê jî bi

navê Suryanî-Marûnî tê naskirin. Dîsa di van salan de hinek Nastûrî bi Papa ve tîna girêdan û bi navê Babil-Kildanî tîna naskirin. Asûrî bi vê yekê jî parçe dibin.

Nastûrî li Mezopotamaya Jorîn, Behdînan û Cûlemêrg, Yaqûbî jî, li Mêrdîn, Amed, Nisêbîn û Ruha dijîn.

Asûriyên ku, ji pîkolya Pers û Bizansiyan bêzar dibin di sedsala 7'an de xwe dispêrin Erebên misilman û axa xwe ji wan re vedikin. Bi vî awayî, ji pîkolyan (pêkutiyên) xwe hinek diparêzin.

Dîsa di wê demê de Qebileyên Kenanî, ku milek ji Asûriyan e, ji bo bazirganiyê koç dike û diçe Hindistanê û li wir dimîne. Dema ku Kenanî diçe Hindistanê, ola filehî li wir belav dibe, Niha li Hindistanê hejmarê wan nêzikî nîv milyonî ye.

Ew Erebên ku ketibûn axa Asûriyan, bi peymanê ku dê dostanî biajan û xerabî nekin, hatibûn.

Asûrî wê demê li ser rewşa çand û şaristaniyê, zanistî, zeneat û bazirganiyê dixebitîn.

Li Nisêbînê (Kennişrîn), li Mêrdînê (Dêr-ul Zaferan) û li Ruhayê (Herran) zanîngeh û a-

kademiyên ava dikin.

OSMANÎ: BEXTREŞÎ Û QIRKIRIN

Xurtbûn û belavbûna Osmanîyan, ji hemû gelên Rojhilatê re bû bextreşiyêke mezin. Bi hatina Osmanîyan re, di vê herêmê de dîsa şer û bela dest pê kir. Împaratoriya Osmanî her ku axa Mezopotamya bi dest xist, di nav ol û gelan de tovên neyartiyê çand. Şerê ku di navbera wan, Ereb û Farisan de derdiket, axa Kurdistanê -ku welatê pirr gelan bû- dida ber xwe.

Osmanîyan destûr dida mîsyonerên Fileh ên Ewropayê ku, di nava Asûriyan de bixebitin û di nava wan de mezhebên nû biafirînin û wan car din parçe bikin. Ji bo vê destûrê jî, ji Ewropayê alîkarî distandin. Ew mîsyonerên ku bi navê dostaniyê hatin Mezopotamya, mezhebê Protestanî û Katolîkî jî di nava Asûriyan de belav kirin û wan hinekî din jî, ji hev xistin.

Sal û sed salên Asûriya wiha derbas bû. Di dawiya sedsala 19'an de li nava hemû gelên dinyayê û di nava Asûriyan de ramanên welatparêzî belav

bûn.

Çend xortên nîştimanperwer ên Asûrî, **Naim Faiq, Aşûr Yûsif û Senherib Balê**, bi navê **"Stêrka Mezopotamyayê"** kovarek derxistin. Di wê demê de, bi navê "Riya azadî" jî kovarek derdiket. Ev kovar bi zimanê Suryanî, Kurdî û Tirkî, lê bi alfabeya Suryanî dihatin weşandin.

Ev tevgerên nîştimanperwer ên di nava qoloniyan de, bala Osmanîyan zû kişand. Ermenî, Kurd û Asûrî xeyala azadî û serxwebûnê dikirin. Asûrî û Ermenî di Şerê Cihanê ya Yekemîn de alîkarî bi Rûs û Îngilîzan re kiribûn. Li gor wan, piştî binketina Osmanîyan, wê mafên xwe yê neteweyî bistandina.

Osmanî, di pêvajoya şer de, car din dest avêtin olê. Şêx, beg û kevnepereştên Kurd kişandin û xwe û wan li dijî Ermenî û Asûriyan fit kirin. Di navbera salên 1914 û 1919'an de axa Cûlemêrg, Mêrdîn, Ruha, Amed û Sêrtê bi xwîna deh hezaran Ermenî û Suryanî hatin avdan. Bi deh hezaran fileh jî, koçkirin Rûsya, Filistin, Îran, Sûriye û Hindistanê.

Wê bidome

welat

- Li ser navê ÎMC Basın-Yayın Ltd. Şti. (adına) Xwedî (Sahibi) Zübeyir Aydar
- Berpirsiyarê Giştî (Genel Yayın Yönetmeni) Abdullah Keskin • Berpirsiyarê Nivîsaran (Yazı İşleri Müdürü) Mazhar Günbat
- Navnîşan (Adres) Başmusaşip Sok. Talas Han 16 Kat:3 No:301 Cağaloğlu / İstanbul • Tel: 513 34 33 Tel (fax) 511 50 07
- Berpirsiyariya Ewropa • Postfach: 1531, 5300 Bonn 1, Germany • Tel: (49) 228-630990 • Fax: (49) 228-630715
- Çapkirin (Baskı) Yeni Asya Matbaacılık • Belavkirin (Dağıtım) Birleşik Basın Dağıtım AŞ.